

DERIV.: *Cuixada*. *Cuixal* [c. 1385, Eiximenis, *Dag.*, i sovint des del S. xv]; «ROBES DE VESTIR: çaragüells o *cuxals*: feminalia, femoralia», *OPou* (*TbPu.*, 306); 'peça del vestit del cabrer o del segador' a Manacor (=ANTRIBALS de Lluçmajor), *BDLC* IX, 308, XIV, 207; =fr. ant. i mj. *cuissel* [Ss. XIII-XVI] 'peça d'armadura', oc. ant. *coissal* id., gc. *kwešây* 'cuixal de les calces' (Aran, etc.). *Cuixam*. *Cuixer* (doc. de 1324, Finke, *Acta Ar.* III, 453, veg. la cita a *ES-GUERRAR*); de l'acc. 'cuixer de premsa', que també es deu estendre a d'altres muntants de fusta, deu venir el *kušê* dels raiers de la Conca de Tremp (que no hi ha cap raó per escriure *cuixè* com fa *AlcM*, per més que algú n'hagi usat un plural analògic *cuixéns*).¹ *Cuixera* [1292]; Ga. Girona en el sentit de «pujants o estalons del marc de fusta de les portes», com a usual a Benassal, maestr. *cuixeres* pl., accentuació necessitada de confirmació, que dóna GaGirona; *cuixeró*; de *cuixeró* és alteració *cuixadó(r)* (potser influït per *encaixar*, -ador). *Cuixerot*. *Cuixet* (error de lectura per *cuixer*, en doc. de c. 1420?). *Cuixot* [1289, cf. *InvLC* i ací s. v. *pernil*, *PERNA*], amb el significat de 'pernil' usual a l'Alt Emp. (Biure, Boadella, 1939, Rabós, 1958) i a Men. («part de sa cuixa d'un porc, plena de negre, cosida i cuita, mall. *camaiot*», Ferrer Guinart, *Rond.*, 216); del cat. *cuixot* és manlleu el cast. antiq. *cuxote* després *quijote* (DCEC, l. c. i s. v.): aquest partint de la pronúncia dialectal catalana de *uix* com a *uïš/uïš*; *cuixotada*, *cuixotam*, *cuixoter*.

Entre-cuix [1803, Belv., Lab.; 1902, Ruyra; *entre-cús* mall. per etim. pop. *Damen.*, *Dag.*], d'un derivat parasintètic *INTERCŪXĪUM, segurament ja existent en ll. vg., d'on el francès (més aviat dialectal) *entre-cuisse* «entredeux des cuisses» [c. 1600, i 'testicles del senglar', 1561], oc. dial. *entreceui* (en un felibre de Marsella), -*coeche* (Bearn), -*cueisso* (Delfinat çí rodanès?), *TdF*, abruzzès *ndarkuđiđə* (*FEW* II, 1263b2f. ss.). *Entre-cuixar* intr. [Lab. 1888; Josep Pla el deforma maliciosament com a *entre-cuixar-se*, entremaliadura que *AlcM* pren, crec a tort, com una variant sintàctica seriosa, però ni el *Dag.* ni el *Dfa.* ni les meves orelles coneixen més que l'intr.]² També cal tenir, però, en compte, que a Mall. diuen *encuixar* en lloc de *entre-cuixar*.

Escuixar mall. 'trencar o separar violentament les cuixes', 'esqueixar una branca' (*AlcM*), eiv. «desrenegar, encojar» (PzCabrero)=oc. ant. *escueissar* «separer par les cuisses, déchirer, éreinter», fr. dial. *écuisser* «faire éclater le tronc d'un arbre, ébrancher», amb aquest sentit també en parlars occitans moderns (*FEW* II, 1262); *escuixatar* ross.; *escuixolar* tort.

Aplego ací una sèrie de noms de plantes, que en major o menor mesura es relliguen amb *cuixa*, però remetent als botànics entesos, únics que podran desfer o ajudar a desfer el nus, car almenys en bona part sembla tractar-se d'herbes més o menys diverses: *cuixa-barba* (*BDC* XVII, 17) o *cuixa-barda*, nom de compostes, *cuixa-bàrbara* o -*barda*, d'un bolet; *cuixarda* globulariàcia (Vallès): vaig veure *kušárda* en els cingles de la Garga, damunt Aiguafreda, usada en in-

fusió com a remei (1935), amb unes flors blaves en forma de caparrons; deu haver-hi alguna relació lingüística, d'una banda a) amb *foixarda*; b) amb *barball* i el cast. *barbaja*, que deuen anar amb *BARBALLÓ* i el tipus *BARBA-JOVIS/JOVIS-BARBA* que ha designat els galzerans i també l'espígol; c) amb *cruiçillada* i variant *c(r)uixillarda* (veg. indicacions etimològiques, s. v. *CRUIXIR*). Alguna d'aquestes formes, com *cuixa-barda* i *cuixa-barba* poden resultar d'un encreuament de *c(r)uixilla(r)da* amb *jubarba* o una altra forma resultant de *JOVIS-BARBA/BARBA-JOVIS*, per als quals remeto a l'article *BARBALLÓ*; si en *c(r)uixillarda* hi ha *ILIATA* o -*JULATA* la reducció a -*xiyá(r)da* i -*x(i)arda* fóra de fonètica normal en el Vallès; en altres deu haver-hi encara algun altre encreuament.

CPT.: *Cuixapenjant*. *Cuixatrencar*; -*trenat*. *Coixocolzo* (*AlcM*) mall., men., potser simplement alteració fonètica (amb influència de *coix*, *coixo*, a causa de la posició violenta) d'un *cuixa-ab-colzo* (o *cuixa-a-colzo*); no podem pas estar segurs, per més que em decanti a creure-ho, que hàgim de resistir a la temptació de veure-hi un compost llatí *COXI-CŪBITUS* 'ajagut o reclinat damunt l'anca o la cuixa' (tot i que el participi de *CUBARE* era *CUBITUS*): com si diguéssim *coxā cubantem*; amb un canvi fonètic paral·lel al de *colze CUBITUS*: això seria llavors una relíquia mossàrab.

¹ Oblida que -*ARIUM* es pronuncia -*é* a l'Alt Pallars. —² El *DTO.* 1660 dóna un *entrecreuar las cammas* (junt amb *entrecreuar* «pectinatim ponere» o sigui 'encreuar') amb la trad. *incoxare*, però com que aquest no sé que hagi tingut altre sentit que 'fer tornar coix', es pot sospitar que el malentès de Torra sigui degut a l'existència, ja llavors, de *entre-cuixar* (que potser no gosava registrar per por d'interpretacions maliciososes).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *cuixada*, *cuixal*, *cuixam*, *cuixer*, *cuixera*, *cuixeres*, *cuixeró*, *cuixadó(r)*, *cuixerot*, *cuixet*, *cuixot*, *cuixotada*, *cuixotam*, *cuixoter*, *entre-cuix*, *entre-cuixar*, *entre-cuixar-se*, *escuixar*, *escuixar*, *escuixatar*, *escuixolar*, *cuixa-barba*, *cuixa-barda*, *cuixa-bàrbara*, *cuixarda*, *cuixapenjant*, *cuixatrencar*, *cuixatrencat*, *coixo-colzo*.

Cuixà: si és Pierre Vidal el qui fa la identificació amb les formes antigues *Ujtezano* i *Guissano* (aquella és el modern *Aitua*, i aquesta *Guixà*, pobles conflentins coneguts) es tracta d'una imperdonable lleugeresa, causant de l'absurda etimologia *WITIZA*. El que deien Aebischer i, de primer, *AlcM*, sobre l'origen de *Cuixà* és incert però seriós, a condició, però, d'excloure *CUTTIUS* i *COTTIUS*, impossibles fonèticament. Possible però incert que hi hagi relació amb *Cuixac* i *Cuixart*.

Cuixabarba, -*bàrbara*, -*barda*, V. *cuixa* *Cuixac*, V. *Cuixà* *Cuixadell*, V. *cruixidell* (*CRUIXIR*) *Cuixador*, V. *cuixeró* (*CUIXA*) *Cuixal*, *cuixam*, V. *cuixa* *Cuixamandera* (?), V. *cutxamander* (*CUITAR*) *Cuixarda*, V. *cuixa* *Cuixart*, V. *Cuixà* *Cuixè*, mala gra-